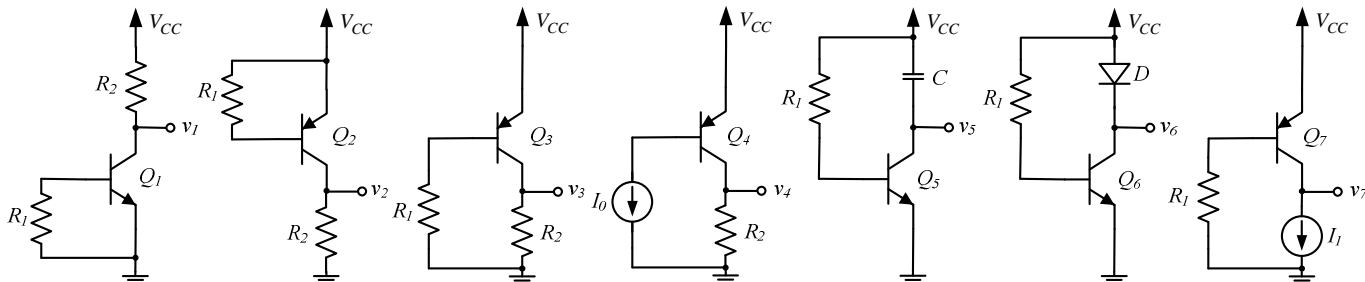

1. U kolima sa slike 1. parametri upotrebljenih tranzistora su $|V_{BE}| = V_D = 0,6V$, $|V_{BES}| = 0,6V$, $|V_{CES}| = 0,2V$, $V_A \rightarrow \infty$, $\beta_F = 100$, dok je $R_1 = 10k\Omega$, $R_2 = 1k\Omega$, $I_0 = 100\mu A$, $I_1 = 1mA$ i $V_{CC} = 12V$. Odrediti režime rada svih tranzistora, kao i vrednosti napona V_i , $1 \leq i \leq 7$. Ponoviti zadatak ukoliko je $R_2 = 1M\Omega$.

Slika 1.

Rešenje:

U kolu baza-emitor u slučaju tranzistora Q_1 i Q_2 ne postoji pobuda koja bi značajno polarisala pn spoj baza-emitor, tako da su tranzistori Q_1 i Q_2 zakočeni. Kako su stoga odgovarajuće struje kolektora nula, to je $v_1 = V_{CC} = 12V$, dok je $v_2 = 0$.

U slučaju ostalih kola, tranzistori provode kako im je bazna struja veća od nule. Ukoliko bi bazna struja bila nula, tada bi pad napona na otporniku R_1 bio nula, što bi značilo da napon pn spoju baza-emitor V_{CE} . Dakle, treba samo utvrditi da li su ostali tranzistoru u direktnom aktivnom režimu ili u zasićenju.

Primetimo da je u ostalim slučajevima struja kroz otpornik $I_{R1} = \frac{V_{CC} - |V_{BE}|}{R_1} = 1,14mA$.

Ukoliko je tranzistor u direktnom aktivnom režimu, tada $I_C = \beta_F I_B$ i $V_{CE} \geq V_{CES}$ (za npn tranzistor), odnosno $V_{EC} \geq V_{ECS}$ (za pnp tranzistor). U režimu zasićenja je $I_C < \beta_F I_B$ i $V_{CE} = V_{CES}$.

Kako je $I_{C5} = 0$ to je $I_{C5} < \beta_F I_{B5}$ pa je Q_5 u zasićenju. Po jednostavnom modelu tranzistora za velike signale je $v_4 = V_{CES} = 0,2V$, dok je realno $v_4 = 0$.

Kako tranzistor Q_6 provodi, to provodi i dioda D , tako da je $v_6 = V_{CC} - V_D = 11,4V$. Pošto je $V_{CE6} = v_6 \geq V_{CES}$ to je tranzistor Q_6 u direktnom aktivnom režimu.

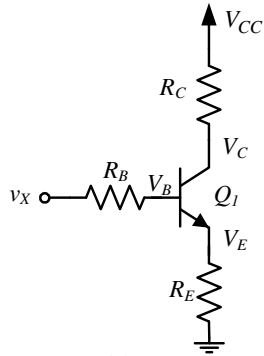
U slučaju tranzistora Q_7 je $\beta_F I_{B7} = 100 \cdot 1,14mA > 1mA = I_1 = I_{C7}$ pa je on u zasićenju. Stoga je $v_7 = V_{CC} - V_{ECS} = 12V - 0,2V = 11,8V$.

Pretpostavimo da tranzistor Q_3 radi u zasićenju. Tada bi bilo $v_3 = V_{CC} - V_{ECS} = 11,8V$ i $I_{C3} = \frac{v_3}{R_2} = 11,8mA$. Ispunjeno je da je $\beta_F I_{B3} = 100 I_{R1} = 114mA > 11,8mA = I_{C3}$, što znači da Q_3 zaista radi u zasićenju.

Pretpostavimo da tranzistor Q_4 radi u zasićenju. Tada bi bilo $v_4 = V_{CC} - V_{ECS} = 11,8V$ i $I_{C4} = \frac{v_3}{R_2} = 11,8mA$. Tada je $\beta_F I_{B4} = 100 I_0 = 10mA < 11,8mA = I_{C4}$ što je u kontradikciji sa pretpostavkom. Dakle Q_4 radi u direktnom aktivnom režimu. Zbog toga je $I_{C4} = \beta_F I_{B4} = 10mA$, odakle je $v_4 = I_{C4} R_2 = 10V$. Proverimo još jedanput da je $v_{EC} = V_{CC} - v_4 = 2V > 0,2V = V_{ECS}$, pa time Q_4 zaista radi u direktnom aktivnom režimu.

2. U kolu sa slike 2. parametri tranzistora su $V_{BE} = V_{BES} = 0,6V$, $V_{CES} = 0,2V$, $\beta_F = 100$ i $V_A \rightarrow \infty$ dok je $R_C = R_E = 1k\Omega$, $R_B = 100k\Omega$ i $V_{CC} = 3V$. Odrediti napone na bazi, kolektoru i emitoru kada je:

- $v_X = 0$;
- $v_X = V_{CC}$;

Slika 2.

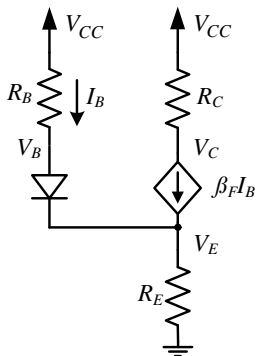
Rešenje:

a) Kada je $v_X = 0$, tranzistor je zakočen, pa je $V_B = v_X = 0$, $V_E = 0$, $V_C = V_{CC} = 3V$.

b) Pretpostavimo da je u ovom slučaju tranzistor u direktnom aktivnom režimu. Predstavljajući tranzistor modelom za velike signale dobijeno je ekvivalentno kolo prikazano slikom 2a. Prema slici je

$$V_{CC} - R_B I_B - V_{BE} - R_E I_E = 0, \quad I_E = I_B + I_C = I_B(1 + \beta_F),$$

$$I_B = \frac{V_{CC} - V_{BE}}{R_B + R_E(1 + \beta_F)}; \quad I_C = \beta_F I_B = \frac{\beta_F(V_{CC} - V_{BE})}{R_B + R_E(1 + \beta_F)};$$

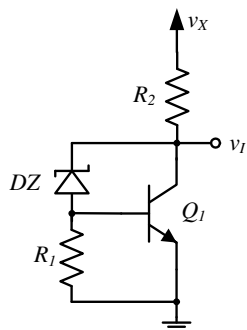
Slika 2a.

$$V_C = V_{CC} - R_C I_C = V_{CC} - \frac{\beta_F R_C (V_{CC} - V_{BE})}{R_B + R_E(1 + \beta_F)} = 1,81V,$$

$$V_E = R_E I_E = \frac{R_E(1 + \beta_F)(V_{CC} - V_{BE})}{R_B + R_E(1 + \beta_F)} = 1,21V.$$

Pošto je $V_{CE} = V_C - V_E = 0,6V > V_{CES} = 0,2V$, to je tranzistor zaista u direktnom aktivnom režimu i $V_B = V_E + V_{BE} = 1,81V$.

3. U kolu sa slike 4. parametri tranzistora su $V_{BE} = 0,6V$, $V_{CES} = 0,2V$, $V_A \rightarrow \infty$, $\beta_F = 100$. Zener dioda je idealna sa $V_Z = 6,2V$, dok je $R_1 = R_2 = R = 1k\Omega$, $V_{CC} = 12V$. Odrediti i nacrtati zavisnost izlaznog napona v_I i struje i_C u funkciji napona v_X , $v_I = f(v_X)$ i $i_C = g(v_X)$, $0 \leq v_X \leq V_{CC}$.

Slika 3.

Rešenje:

Kada je $v_X = 0$, Zener dioda ne provodi, Q_1 je zakočen i izlazni napon je $v_I = v_X$. Povećanjem v_X , tranzistor je i dalje zakočen, $v_I = v_X$ i inverzni napon na diodi je v_X . Dioda ne provodi za sve dok je $v_X < V_Z$.

Za $V_Z \leq v_X \leq V_1$ dioda provodi u oblasti proboja, dok je tranzistor i dalje zakočen. Tada je $v_I = \frac{v_X R_1}{R_2 + R_1} + \frac{V_Z R_2}{R_2 + R_1} = \frac{v_X}{2} + \frac{V_Z}{2} = 0,5v_X + 3,1V$.

Tranzistor će se uključiti kada je $v_{R1} = \frac{R_1}{R_1 + R_2}(v_X - V_Z) = V_{BE}$, tj za $v_X = V_1 = V_Z + 2V_{BE} = 7,4V$.

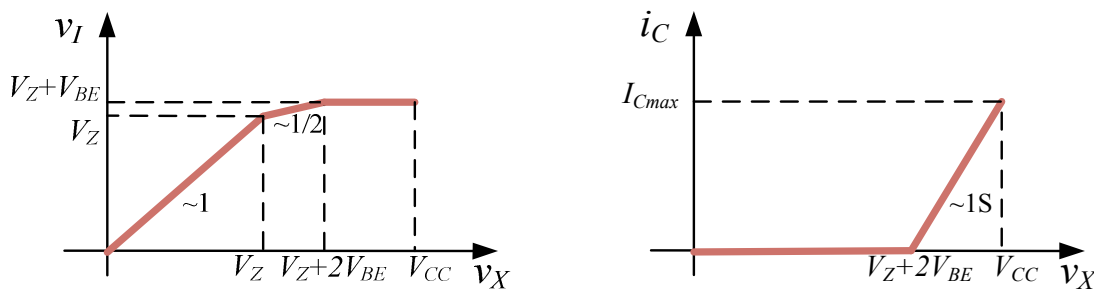
Za $V_1 \leq v_X \leq V_{CC}$, Zener dioda radi u oblasti proboja, dok je tranzistor u direktnom aktivnom režimu. Tada je $v_I = V_{BE} + V_Z = 6,8V$ i

$$\frac{v_X - V_I}{R_2} = i_Z + i_C, \quad i_Z = i_B + \frac{V_{BE}}{R_1}, \quad i_C = \beta_F i_B.$$

Zamenom se dobija $i_Z = \frac{i_C}{\beta_F} + \frac{V_{BE}}{R_1}$, odakle je

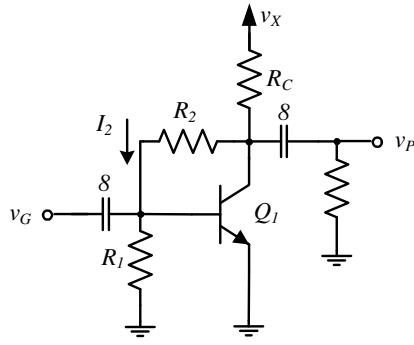
$$\frac{v_X - V_I}{R_2} = \frac{i_C}{\beta_F} + \frac{V_{BE}}{R_1} + i_C \approx \frac{V_{BE}}{R_1} + i_C, \quad i_C = \frac{1}{R}(v_X - V_Z - 2V_{BE}) = v_X \cdot 1S - 7,4mA.$$

Maksimalna vrednost kolektorske struje je $I_{Cmax} = i_C(v_X = V_{CC}) = 4,6mA$. Na slici 4a. su grafički prikazane izračunate zavisnosti.

Slika 3a.

4. Parametri tranzistora u pojačavaču sa slike 4. su $\beta_F = 100$, $V_{BE} = 0,6V$, $V_A \rightarrow \infty$, dok je $V_{CC} = 3V$, $R_P = 10k\Omega$. Odrediti nepoznate otpornosti tako da u mirnoj radnoj tački bude $I_C = 1mA$, $I_2 = 10I_B$ i $V_{CE} = V_{CC}/2$.

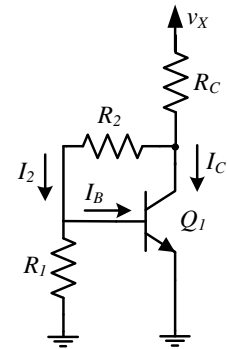
Slika 4.

Dobija se

Rešenje:

Na slici 4a. je prikazana ekvivalentna šema pojačavača u mirnoj radnoj tački. Kako je $V_{CE} = \frac{V_{CC}}{2} = 1,5V$, to tranzistor radi u direktnom aktivnom režimu. Prema slici 4a. je $\frac{V_{CC} - V_{CE}}{R_C} = I_C + I_2$, odakle je

$$\frac{V_{CC} - V_{CC}/2}{R_C} = I_C + 10 \frac{I_C}{\beta_F}$$

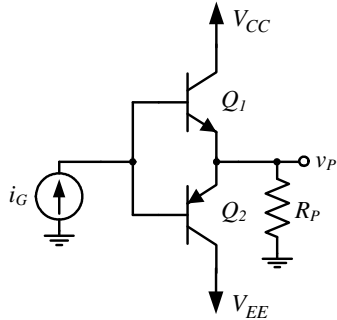
Slika 4a.

$$R_C = \frac{V_{CC} - V_{CC}/2}{I_C(1 + 10/\beta_F)} = 1,36k\Omega$$

$$R_2 = \frac{V_{CE} - V_{BE}}{I_2} = \frac{V_{CC}/2 - V_{BE}}{I_2} = 9k\Omega$$

$$R_1 = \frac{V_{BE}}{I_{R1}} = \frac{V_{BE}}{I_2 - I_B} = \frac{V_{BE}}{9I_B} = \beta_F \frac{V_{BE}}{9I_C} = 6,67k\Omega.$$

5. U kolu sa slike 5. parametri tranzistora su $|V_{BE}| = 0,6V$, $V_{CES} = V_{ECS} = 0,2V$, $V_A \rightarrow \infty$, $\beta_{FN} = 100$, $\beta_{FP} = 50$, dok su ostali parametri $V_{CC} = -V_{EE} = 5V$ i $R_P = 1k\Omega$. Odrediti i nacrtati zavisnost napona na potrošaču v_P u funkciji struje pobudnog generatora i_G , $v_P = f(i_G)$, $-100\mu A \leq i_G \leq 100\mu A$.

Slika 5.

Rešenje:

Tranzistori Q_1 i Q_2 nikada neće istovremeno provoditi s obzirom da je $v_{BE1} = v_{BE2}$. Kada je $i_G = 0$ tranzistori su zakočeni i $v_P = 0$. S porastom struje i_G , tranzistor Q_1 radi u direktnom aktivnom režimu, dok je tranzistor Q_2 zakočen. Ovo važi sve dok je $0 \leq i_G \leq I_{G1}$, za neko I_{G1} . Za te vrednosti struje i_G je $v_P = R_P(1 + \beta_{FN})i_G = 1,01 \cdot 10^5 \Omega \cdot i_G$.

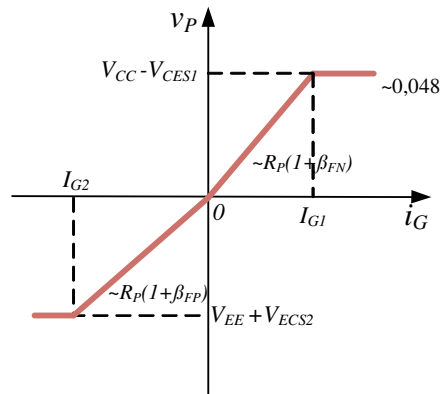
Tranzistor Q_1 ulazi u zasićenje kada je $v_P = V_{CC} - V_{CES1} =$

$$R_P(1 + \beta_{FN})I_{G1}, \quad I_{G1} = \frac{V_{CC} - V_{CES1}}{R_P(1 + \beta_{FN})} = 47,5\mu A.$$

U opsegu $I_{G1} \leq i_G \leq 100\mu A$ tranzistor Q_1 radi u zasićenju, dok je Q_2 i dalje zakočen. Tada je $v_P = V_{CC} - V_{CES1} = 4,8V$.

U opsegu $I_{G2} \leq i_G \leq 0$ tranzistor Q_2 radi u direktnom aktivnom režimu, dok je tranzistor Q_1 zakočen. Tada je $v_P = R_P(1 + \beta_{FP})i_G = 5,1 \cdot 10^4 \Omega \cdot i_G$. Tranzistor Q_2 ulazi u zasićenje kada je $v_P = V_{EE} + V_{ECS2} = R_P(1 + \beta_{FP})I_{G2}$, $I_{G2} = \frac{V_{EE} + V_{ECS2}}{R_P(1 + \beta_{FP})} = -94,1\mu A$.

U opsegu $-100\mu A \leq i_G \leq I_{G2}$ tranzistor Q_2 radi u zasićenju, dok je Q_1 i dalje zakočen. Tada je $v_P = V_{EE} + V_{ECS2} = -4,8V$ (slika 5a).

Slika 5a.